

گزارش جشنواره تئاتر

تاب می خوریم میان آسمان و اینجا

■ بیتا ملکوتی

پردیس کاوه علوم انسانی و روابط انسانی
پرتاب جمع علوم انسانی

۱- پیک شروع هولناک بهجای ملک

جملات احساساتی و رمانیک می‌افتد که قصیده گرگلنن از مخاطب را دارد. در حالی که داستان به اندازه کافی متاثر کننده است که نیازی به تأکیدهای بی‌مورد نداشته باشد. شخصیت‌های اضافه شده هم به‌زعم نگارنده اضافه هستند اما بازی رایگان و روایه تیموریان روان و تأثیرگذار است. در میان خیل این‌به نمایش‌های غم‌انگیز، نمایش کبوتری ناگهان در استفاده محمد چرم‌شیر و کارگردانی عباس غفاری و چهارفصل نوشتۀ آرنولدوسکر و به کارگردانی سعید ذهنی رانیر اضافه کنید. فضای نمایش کبوتری ناگهان در اواخر عهد قاجار می‌گذرد، در زمان‌هایی که زن‌ها در اندونوی هامی پوشیدند، نژت جهان، زن‌زیای فروغ هشام به علت نازایی، محکوم به خبره ماندن به درخت‌های باغ و خواندن شعرهای شاتوریان و نوشیدن شراب است و باید حضور سوکلی جدید را پیدا کرد که می‌پذیرد و گزیری هم نیست. اجرایی ساده و بی‌ادعا با بازی قابل قبول نگار عابدی و شبیه مقدمی و مریم معینی که البته به زیرکی در دام فمینیسم ابهانه نمی‌افتد و تها نقطع‌صفعه‌اش طراحتی صحنه رئالیستی آن است که با استراتئی صحنه‌ای غفاری همخوانی ندارد.

شاید تنهایی نمایش ایرانی مفرج و خندان جشنواره امسال نمایش دن کامیلو به نویسنده‌گی جیوانی گدارسکی و بازخوانی و کارگردانی کورش نریمانی بود. چالشی طناز میان مذهب و کمونیست، مسیح و کشیش بازیگوش شهرداری ایمان و کشیش خدابرست که با بازی محمدرضا جوزی، سیامک صفری به نبردی شیرین و مبارزه‌ای جذاب تبدیل شده است. وایده‌نویی که مسیح را زبانی صلیب پایین می‌آورد تا جاروبکشد،

و ستم و سهراب، حکایت ناتمام آن زن خوشبخت و... نمایش‌های برگزیده سال ۸۴ بودند که به جشنواره راه یافتند و البته نه تمام بضاعت تئاتر ایران در سال ۸۴ نمایش یک‌زن، یک مرد، بازخوانی خانم آریتا حاجیان از نمایش‌نامه مطرح زن نیک‌ایالت مسجوان نوشتۀ برشت، در اولین روز جشنواره به روی صحنه رفت. اجرایی به سبک و سیاق کارهای قبلی حاجیان در استفاده مکرر از همسر ایان، آواز و موسیقی و حرکات به اصطلاح موزون و روایات سرراست موزون، با دکورهایی عظیم و غول‌آسا که در نقاطی از صحنه کارگردی ندارند الاتریق اجرایی شکوه و بزرگی به صحته اصلی، مخصوصاً که صدای ساز نوزندگان نمایش در ارتفاع چهار پنج متري بالای صحنه، آن رور که باید شنیده نمی‌شود. نمایش یک‌زن، یک مرد به مدد بازی جذاب و صیمانه‌مریلاز اغاری، شعرهای حسین پناهی و طنزهای فی‌الیاهمه گروه بازیگرانش (به‌ویژه ارزشی امیر‌فضلی) توانست خیل عظیمی از مخاطبان را راهی سالن اصلی کند، حتی اگر کم ترین شباختی به اثر درخشان برشت داشته باشد. تئاترهای پر خرج و پر بازیگر و پرسروصد امسال در جشنواره جای مخصوصی داشتند. ملودی شهر بارانی، یکی از آخرین متن‌های اکبر رادی به همت همیشگی مریدش هادی مرزبان با طوماری از بازیگران متوسط چون اصغر همت، صبا کمالی و دانیال حکیمی، در جشنواره به روی صحنه تالار وحدت رفت. همین طور نمایش فائز بازیگران قدرتمندو مطرحی چون ترانه علیدوستی، پریز پرستویی، حبیب رضایی و مهتاب نصیرپور و نمایش زکریای رازی نوشتۀ عبدالله شمامی و به کارگردانی مجید جعفری، کارهای بزرگ با حرفهای کوچک و

نوآوری‌های اندک و کاهی همچ. نادر برهانی مرندیز بار دیگر به سراسر سوژه‌ای اجتماعی در قالب رنالیسمی انتخاب شده رفته بود تا برای دغدغه‌های سیاسی اجتماعی خود در نمایشی به نام زیر بال فرشگان بار دیگر جوانی باید. اما برهانی مرندیز این بار می‌خواست کسی شعر و تعلز و خشوت و متفاوتیک و سیاهی و پاس و فرین را نیز وارد جهان پیش خود و نه شخصیت‌های خود بکند، که منجر شده است به اطلاعات مستقیم، مقدار متابه‌ی تلحی و نک‌صدایی که از دهان شخصیت‌های مختلف نمایش بیرون می‌اید. مکث نیز در ادامه روند تجربیات گروه تئاتر ارش دادگر و حمیدرضا نیعیمی در خوانش‌های مجرد و متعدد از متنون کلاسیک است و یا نوعی دراما توڑی مدرن که تکیکهای امروز تئاتر را برتابد و بانوی تمارن‌سازی و متعادل سازی شخصیت‌های نمایش، سعی در فروز بر عمق و روح آدم‌های نمایش و کندوکاوی روان‌شناسانه دارند همراه با نوعی فاصله‌گذاری در حرکت‌های صحنه‌ای، میزانش و بازیگری. همچون نمایش روی صحنه بود و البته جذاب‌تر و دراماتیک‌تر، چاره‌ای ندیدم جز آن که به حرارت خبر دهم و با دخالت حراست اولین روز جشنواره را با تصویری دهشتگان و هول‌اور آغاز کنم که البته می‌توانست تبدیل به یک تراژدی شود و هولناک‌تر از حد تصور.

۲- پیش‌داخلي چرا و به چه علت

بانیم‌نگاهی به فهرست نمایش‌های جشنواره متوجه می‌شویم که ۱۴۹ از نمایش‌های انتخابی برای جشنواره مربوط به سه ماه آخر قتل از جشنواره هستند که این جای تعجب دارد. مگر جشنواره امسال که برخلاف سال‌های پیش، قرار بود بهترین اجراهای سال در آن شرکت نکند، نایاب آینه تمام‌نمایی یک سال باشد. اینکار تئاتر مافقط در این چند ماه‌اخیر تئاتر قابل قبول به خود دیده و بقیه ماه‌های سال غاز می‌چراند. به هر حال نمایش‌های یک‌زن، یک مرد، زیر بال فرشگان، فرعی داستان اصلی روایت، نکان‌دهنده و هولناک شهر بارانی، دن کامیلو، رویای یک عکس، ایرای عروسکی

قرار بود جشنواره امسال غیررقابتی باشد. اما بیشترین ترین تقديرها نسبت دست‌اندرکاران تئاتر شد. قرار بود در بیشترین حد نظم و آرامش باشد. اما شلوغ ترین، و البته منظم ترین شد. قرار بود آینه تمام‌نمایی یک سال تئاتری مملکت باشد. اما تنها از میان تئاترهای مهر، آبان، آذر و دی ۸۴، نمایش‌ها به جشنواره راه یافتند.

غذاپزد و هدم کشیش باشد. کورش نریمانی پیش از این نیز باین‌نمایش شب‌های آوینیون تسلط و توانایی خود را در خلق فضاهای طنز‌آمیز و کمک نشان داده بود.

۳- نمایش‌های خارجی

همچنان جذاب‌ترین پیش

بعد از سال‌ها توهین و تحریر به پچه‌های خبرنگار و متقد در هر دوره از جشنواره، امسال برای اولین بار این گروه از مخاطبان با برخوردي محترمانه و سنجیده موافق شدند که بسیار تعجب‌آور بود و تنها مربوط می‌شود به رئیس جدید مرکز، آقای حسین پارسایی که برای منتقلین تئاتر و خریگاران مطبوعات احترام و پیش‌های قائل است. در جشنواره بیست و چهارم برای اولین بار

اسپانیایی مانع از ایجاد ارتباط بصری نشود. حرکات بدن بازیگران و انعطاف پذیری شگفت‌انگیز آنان مخاطب را وامی داشت تا نمایش را با حرکت‌های فرعی آن دنبال کند. یوری سام مرده، ایمان خود را از دست داده و روشن سرگردان میان چهره‌های استطواره‌ای است. او تبدیل به خفashی شده است که با چشم‌مان باز هم قادر به دیدن چیزی نیست و تمام این داستان قرار است باشکال مختلف جوپ‌های موّازی و متقارن، آواها، حرکت‌های فرمی و رنگ و نور منتقل شود؛ جنبه‌های بصری کار چنان غنی هست که احتیاجی به انتقال کامل داستان نباشد. از مؤسسه چخوف‌شناسی کشور روسیه، کارگردان معروف به چخوف‌شناس معاصر روسیه یعنان ویکتور گولجنکو، باع آبالوی چخوف را به سالن چهارسو اورده بود تا مخاطب ایرانی، نمایشی چخوفی از گروهی چخوفی بیند. اما ضعف در جلوه‌ها و عناصر بصری، فضاسازی، و ناتوانی در ایجاد موقعیت‌های کمدی و طنزآمیز و سرگردان ماندن میان دو حیطه کلاسیک و مدرن، انتظارات مخاطب را از چنین نامهای پر‌طمثراً برق‌تف نکرد. تنها ۱۶ دقیقه به متن چخوف آن هم به زبان اصلی اش گوش دادند که شاید تها نکته مشتبه و قابل عرض اش باشد. عدم نوآوری و بستنده کردن فقط روایت داستان در مورد تاثیر جاده به کارگردانی علیرضا کوشک جلالی - از کشور آلمان نیز صدق می‌کرد. نمی‌دانم چه لزومی دارد که کارگردانی کلی وقت و هزینه صرف کند تا اثری را که به غایت و نهایت به تصویر درآمده، حق کمی را بنشان را از خانواده فلمنی بگیرد و دوباره به نمایش گذارد. بدون این که ایده خاصی در مورد آن داشته باشد. روایت خطی داستان با بازی‌های سانتی ماناتل و اغراق شده تهاره‌هارون نمایش جاده بود. اما نفوذ مدوسا از کشور مجارستان پر‌فورمنسی حساب شده، دقیق و جذاب بود. سفر کاپوس وار مدوسا به ناخود آگاهش و درآمیختن اش با شخصیت‌های بازی‌های کامپیوتربی باطرابی رقصی مدرن و ترکب درست آن با تصاویر روی کف صحنه، که می‌خواست به مضمومی قرن بیست و یکمی نزدیک شود و دغدغه‌ذهن انسان امروز را به نمایش بگذارد. تصاویر روی کف، ریتمی سریع و ترتیبی سورثال دارند، چراکه از ضمیر ناخود آگاه مدوسا می‌ایند. تصاویری از غرق‌شدن یک دختر جوان در میان آبیوهی از آب و قسمت‌بندی‌های نوری روی تصاویر و بدنه تعليم دیده و ترتیب شده تهبا بازیگر آن، مخاطب ایرانی را با مدلی از پرورمنس مواجه کرد که تا قبل از آن، تجربه‌های ناقصی از آن را شاهد بوده است. شاید معروف‌ترین گروهی که امسال مهمان جشنواره بودند، گروه تئاتر ملی‌یان بود با نمایش شیطان با سه شاخ طلایی، داستانی افسانه‌ای مخصوص کودکان و نوجوانان با استفاده از حماسه‌ها و استطواره‌های قدیمی که با این خوش دارد و سرانجام پسر فقیر و رعیت‌زاده با دختر پادشاه ازدواج می‌کند. استفاده از ملودی‌های ترانه‌های قدیمی، شعرهای قدیمی، اشکال استطواره‌ای شیطان و پادشاهان و خدایان، ترکب آن‌ها بادکور و فضایی مدرن و چیدمانی از آن هم مذرن نمایشی را ایجاد کرده که مؤلفه‌های پست‌مدرنی اش، خودنمایی پر‌فروغی دارند، اما از قاب نمایش بیرون نمی‌زنند.

صف خبرنگاران جدا بود و قبل از همه و حتی قبل از مهمانان خارجی، آن‌ها وارد سالن می‌شدند و جایگاه ویژه‌شان دیگر ته سالن نبود، بلکه ردیف‌های جلویی بود و می‌توانستند بدون جمیع دادو فریاد، قبل از همه و نه آخر از همه وارد سالن شوند. امسال، شلوغ‌ترین بخش و پر مخاطب ترین اش بخش نمایش‌های خارجی بود. نمایش‌های از کشورهای ژاپن، آلمان، صربستان، مجارستان، اسلوونی، روسیه، کرواسی، اسپانیا و هند. چخوف‌های آنی محصول مشترک ژاپن و رومانی، نمایشی بود سراسر سکوت و تمرکز، دو عنصری که مخاطب ایرانی اصلاً نمی‌شناسد. نمایش ترکیب بود از تئاتر سنتی (نوای ژاپن و تراژدی کلاسیک یونان، یعنی اسنتراتزی نمایش یوری سام (اندر لیوس) از کشور اسپانیا دقیقاً بر عکس نمایش بامی^۸ بود. بیش ترین استفاده از منوتلوگ، دیالوگ و من. اما توجه بیش از با عمل (Act) توانستند مخاطب فارسی‌زبان را هفتاد دقیقه با دنیای اکسترومی خود شریک کنند و امکانات نو و جدید استفاده از فضا و صحنه را به او نشان دهند.

استراتزی نمایش یوری سام (اندر لیوس) از کشور اسپانیا دقیقاً بر عکس نمایش بامی^۸ بود. بیش ترین استفاده از منوتلوگ و مذهب نوین تاریخ امروز ژاپن است و یک زن که نماد روح فرهنگ بومی و سنتی گذشتۀ ژاپن است و جدال این دودر سکو. نمایش در یک فضای انتزاعی به نبرد مجازی اشاره دارد که در نهایت این نبرد برندۀ‌ای ندارد، آن‌چه که مهم است مراقبه دو بازیگر و شریک شدن در تجربه تمرکز و تکنیک اجرایی این گروه است، تجربه‌ای در سکون تهها در سی و پنجم دقیقه، اگرچه مخاطب ایرانی حتی تحمل ساکت نشستن و یا موبایل حرف زدن در سی و پنجم دقیقه را هم ندارد و تمرکز را از کل فضا و سالن درین می‌کند. هیچ تجربه‌ای را نمی‌شود با دیدن تجربه یک تئاتر شگفت‌انگیز مقایسه کرد. حالتی که بعد از دیدن نمایش پامبی^۸ نصیب مخاطب ایرانی می‌شود، حسی بین شفعت و لذت، درک و تعقل، قلب و ذهن، فشار عصبی و آرامش. شخصیت اقتباس تئاتری از فیلم‌های کارگردان مطرح آلمانی و نری هرتسوگ و بازیگر او کلاوس کیتسکی

با می^۸ در جشنواره بیست و چهارم
یک اتفاق محسوب می‌شد. گروهی
جوان از تئاتر هلنند بدون حتی یک
دیالوگ تنها با عمل (Act)
توانستند مخاطب فارسی‌زبان را
هفتاد دقیقه با دنیای اکسترومی خود
شریک کنند و امکانات نو و جدید
استفاده از فضا و صحنه را به او
نشان دهند.

قصهای نمادین پر از نمادهای آشنا به فرهنگ اروپا، نویسنده متافیکی، واشر نویسنده معروفی در آلمان است و کارگردان اثر دیتر کومل، کارگردان بهنام و مطرح گروه تئاتر مارین باد؛ گروهی که می خواهد تئاترش برای همه نسل ها باشد.

یکی دیگر از تئاترهای مهم امسال تئاتر نان و بازی ها بود از کشور صربستان، باز هم نمایشی نمادین در مردم نان و بازی، میرولسا و بیکانو نویسنده و کارگردان گروه،

معتقد است که زندگی ما به دو بخش تقسیم شده، یکی بخش نان و دیگری بخش بازی، ماهه در نیاز مندیم.

تمام نمایش اش نگاهی فرمایستی است به این دو مقولة، آدمهایی که با تکنانهای بزرگ، صندلی ها و میز و سطح صحنه، بازی می کنند و به خیالیانی می پردازند.

فضای نمایش بین عینی و ذهنی تمایل به فضای سوژکتیو دارد و بین خیال و روبی واقعیت در رفت و آمد است. فضای انتزاعی نمایش و اجرای آبسترک بازیگران، تئاتری روایی ای را در مدت هفتاد و پنج دقیقه در سالن اصلی نمایش داد و تخلی مخاطب را با خود برده سرزمین های دور.

علی راضی، همکار قدیمی مطبوعاتی ام در سال های پیش، امسال برای دو مینی باز با گروه فرانسوی و ایرانی

نمایش اسب های آسمان خاکستر می بازند راه ایران آورده بود. بایک بازیگر ایرانی (حسن معجونی) و یک بازیگر فرانسوی (ورنیک سکری) که فارغ التحصیل

کنسرواتوار پاریس و بازیگر نقش افیلیای پتربروک بوده است. متن، نوشته نعمه شمشنی، بازخوانی شخصی و

ذهنی از داستان سیاوش شاهنامه است. سیاوش به دستور شاه کاوس باید به درون آتش برود، امامادیان

زیبایش مان او می شود. در نهایت سیاوش به درون آتش می رود و آن جا باشه شخصیت روپروری می شود: سیاوش

بی سر، معنوقه اش و جنین درون شکم یک زن، متن به سمت یک دیالوگ و یا گفت و گوی درونی پیش می رود. دیالوگ میان سیاوش و اسبش تها یک

گفت و گوی درونی بلندی است که در ساخت زبان و نثر در دام تکرار و زیاده گویی افاده و دچار تسلیل شده. راضی در اجرای خویش از تکیک سکون و

میزانسین های ثابت استفاده کرده که مناسب با فضای جهان متن است، بازی های نیز ماهرانه و قدرمندانه

است، اما ضامن مطرح در متن و زیانش موزه ای و قدیمه.

۵- همه چیز و هیچ چیز

قرار بود جشنواره امسال غیر رقابتی باشد اما نمایش ترین تقدیرها، جایزه ها و لوح هامال نصیب دست اندر کاران گروه تئاتری شد. قرار بود جشنواره امسال در پیش ترین حد نظم و آرامش باشد اما شلوغ ترین، پرازدحام ترین و البته منظم ترین شد. قرار بود جشنواره امسال آینه تمام نمایی یک سال تئاتری مملکت باشد اما تهائی از میان تئاترهای مهر، آبان، آذر و دی^{۱۴} نمایش های جشنواره راه یافتند.

جشنواره امسال نرکیبی بود از کارهای عروسکی، پر فور میس، کودک و نوجوان، بزرگسال، سنتی، بومی، با کارهایی نکارایی، سفارشی و در کل ضعیف که لابد بیفتند. با وجود جمایع که از فرط نجفی و لاغری تهائی باشی برآق و فریبنده برجسته نمایم جان تئاتر ایران است.

به قول اف. کی، و شر: «من در قبر خوابیده بودم و از سر خوب شختی می گرفتم».

بی شک نمایش قدم زدن روی ابر با چشم انداز، گام های اول دشت آرای است. با منتی غیر دراماتیک که نلاش شده است به آن باشی تمثیلی داده شود. ادامه تجربیات چرم شیر در دل ادبیات داستانی و تکنیک جریان سیال ذهن که به رمان نویم می زند.

